

Kieliverkosto (<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Varhaista ruotsinopetusta osaksi opettajankoulutusta – Tidig svenskundervisning i lärarutbildningen

Kuvaamme tässä artikkelissa Itä-Suomen yliopiston Varhainen ruotsin opettaminen / Tidig svenskundervisning -opintojaksoa, jonka keskeisenä tavoitteena on valmistaa eri alojen opettajaopiskelijoita varhaiseen ruotsin kielen opettamiseen. Opintojaksolla pyritään vastaamaan ruotsin kielen opetusta koskevissa selvityksissä ilmenneeseen haasteeseen, jonka mukaan aineen- ja luokanopettajaksi valmistuvilla opiskelijoilla ei opintojensa jälkeen ole muodollisesta pätevyydestään huolimatta riittävästi valmiuksia ruotsin opettamiseen alakoulussa (ks. Rossi ym. 2017). Opintojakson tavoitteissa näkyy monikielisyys sekä toisen kotimaisen kielen opiskeluun innostaminen erilaisin työskentelymenetelmin ja lähestymistavoin; Målet är att uppmuntra lärarstuderandena att använda det svenska språket och ge dem verktyg att undervisa svenska för unga elever. Tässä artikkelissa kuvaamme opintojakson taustoja, keskeisiä lähtökohtia sekä opettajien ja opiskelijoiden kokemuksia ensimmäisen toteutuskerran jälkeen keväältä 2023. Käytämme artikkelissa sekä suomea että ruotsia.

Julkaistu 6. syyskuuta 2023 | Kirjoittaneet: Maria Kautonen, Ritva Kantelinen, Mari Kuusimäki, Jaana Kolu ja Elna Hänninen

Ja till svenskan! – Tukea ruotsin oppimiseen varhaisen kieltenopetuksen kautta

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa kielikasvatusta käsittelevä kappale alkaa lauseella ”Kielitaidon kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu elinikäisenä prosessina” – ”Den språkliga utvecklingen startar vid födseln och fortsätter livet ut” (Opetushallitus 2014: 124, Utbildningsstyrelsen 2014: 125). Kielten opiskelun aloittamista varhaisella iällä on pidetty tärkeänä muiden syiden ohessa myös siksi, että sen on ajateltu rohkaisevan oppilaita kielen

käyttöön (Skinnari 2018) ja erityisesti ruotsin kielen kohdalla vaikuttavan myös positiivisesti kieltä koskeviin asenteisiin. Perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan kielten opetuksen tulisikin ”vahvistaa oppilaiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja kannustaa käyttämään vähäistäkin kielitaitoa rohkeasti” – ”Undervisningen ska stärka elevens tro på den egna förmågan att lära sig språk och uppmuntra till att modigt använda nya språk, även på grundläggande nivå” (Opetushallitus 2014: 124, Utbildningsstyrelsen 2014: 125). Opetuksessa tulisi myös ohjata oppilaita käyttämään oppimisen tukena kaikkea kielitaitoa, jota heillä on.

Tuoreen selvityksen mukaan oppilaiden ruotsin osaaminen peruskoulun päättövaiheessa on kokonaisuudessaan melko heikkoa tai vain kohtalaista (Härmälä & Marjanen 2023), minkä vuoksi varhaiseen opetukseen onkin syytä panostaa oppimistulosten parantamiseksi myöhemmässäkin vaiheessa kieltenoppimispolulla. Opettajankoulutuksella on keskeinen rooli tukea tulevia opettajia tähän työtehtävään ja vahvistaa mahdollisimman monipuolisesti opettajantehtäviin pätevöityvien opettajien varhaisen ruotsin opetustaitoja. Tähän pyrkiikin eri alojen opettajaopiskelijoille suunnattu Itä-Suomen yliopistossa järjestettävä Varhainen ruotsin opettaminen/ Tidig svenskundervisning -opintopakso, jota esittelemme tässä artikkelissa. I linje med språkbruket under kursen beskrivs kursen i denna artikel med hjälp av både svenska och finska.

Tidig svenskundervisning / Varhainen ruotsin opettaminen - opintopakso Itä-Suomen yliopistossa

Varhainen ruotsin opettaminen -opintopaksoa lähdettiin kehittämään Itä-Suomen yliopistossa yhteistyönä Humanistisen osaston ruotsin oppiaineen sekä Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osaston yhteisenä opintopaksona opetussuunnitelmatyön yhteydessä lukuvuonna 2021–2022. Opintopaksoa suunniteltiin aiemmin opetussuunnitelmassa olleen luokanopettajaopiskelijoille suunnatun opintopakson Svenska för klasslärare / Ruotsia luokanopettajille pohjalta ja sen tavoitteiden inspiroimina. Tahtotila opintopaksoa suunnittelevien opettajien keskuudessa oli vahva, jotta uusi opintopakso saataisiin toteutumaan ja vastaamaan ruotsin opiskelussa ja oppimistuloksissa ilmenneisiin haasteisiin.

Opintopaksoilla pyrittiin tavoittamaan mahdollisimman laaja joukko eri alojen opiskelijoita, ja opintopaksoa tarjottiin sekä aineenopettaja- että luokanopettaja- ja erityisluokanopettajakoulutuksen opiskelijoille (vrt. suositukset yhteistyöstä aineenopettaja- ja luokanopettajakoulutuksen välillä, Rossi ym. 2017: 80). Tätä pidettiin opintopakson kehittäjien keskuudessa tärkeänä, sillä jokainen koulun opettaja on tärkeässä roolissa kieliasenteiden välittäjänä koulussa; opetussuunnitelman mukaisesti kieliä arvostetaan ja jokainen aikuinen on kielellinen malli kielitietoisessa koulussa (Opetushallitus 2014: 28). Toisaalta selvitysten mukaan yliopisto-opinnot eivät anna tarpeeksi eväitä varhaiseen ruotsin opettamiseen aineen- tai luokanopettajaopiskelijoille (Rossi ym. 2017; Hakola 2017), joilla kummallakin on kuitenkin pätevyys opettaa alakoulun puolella ruotsia. Rossin ym. (2017) selvityksen mukaan varhainen kieltenopetus jää vähälle aineenopettajaopinnoissa, kun taas luokanopettajaopiskelijat pitävät

omaa kielitaitoaan heikkona, tosin kuitenkin riittävänä kielen alkeiden opettamiseen. Näiden eri alojen opettajaopiskelijoiden yhteistyöllä onkin molempia hyödyttäviä synergiaetuja: luokanopettajaopiskelijat ovat pedagogisten menetelmien erityisosaajia, kun taas aineenopettajaopiskelijoilla on luokanopettajaopiskelijoita enemmän ruotsin kielen sisältöosaamista. Kumpikin opettajaopiskelijaryhmä, kuten myös muut opettajaopiskelijat, ovat työelämässä tärkeitä roolimalleja rohkaisemaan, innostamaan ja opettamaan kielten käyttöä.

Opetussuunnitelmatekstiin nostettiin oppimistavoitteiksi muuan muassa, että opiskelija ymmärtää ruotsin kielen ja ruotsin opetuksen merkityksen Suomessa ja että opiskelija osaa ohjata oppilasta näkemään ruotsin taidon osana oman monikielisyytensä kehittymistä. Kielellisiin tavoitteisiin kuului, että opiskelija oppii tuntemaan luokahuonevuorovaikutuksen perusteita ruotsin opetuksessa sekä ymmärtää oman kielitaitonsa ylläpitämisen ja kehittämisen tärkeyden. Tarkempia kielellisiä tavoitteita tai tavoitetasoa ruotsin kielen taidolle ei kuitenkaan asetettu, vaan oppimistavoitteissa keskityttiin opetuksessa tarvittavien perusteiden tuntemiseen sekä myös positiivisen asenteen kehittämiseen ruotsin kieltä ja ruotsin opetusta kohtaan.

Centrala innehåll på kursen inkluderade / Opintojakson keskeisiksi sisällöiksi nousivat

- **tidig språkinläring och svenskundervisning / varhainen kieltenoppiminen ja -opetus**
- **svenska som det andra inhemska språket / ruotsi toisena kotimaisena kielenä**
- **flerspråkighet, språkmedvetenhet och transspråkande / monikielisyys, kielitietoisuus ja limittäiskieleily**
- **grunderna för den grundläggande undervisningen / perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet**
- **anpassade inlärningsmiljöer och arbetssätt för tidig språkinläring / ikäryhmälle soveltuvat oppimisympäristöt ja työskentelytavat**
- **klassrumsinteraktion / luokahuonevuorovaikutus**
- **samarbetsinläring och delaktighet / yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallisuus**

Nu kör vi! Kurssin ensimmäinen toteutus keväällä 2023

Varhainen ruotsin opettaminen -opintojakso toteutettiin ensimmäistä kertaa keväällä 2023. Opintojaksolle osallistui yhteensä 9 eri alojen opiskelijaa; sekä ruotsin pääaineopiskelijoita että opiskelijoita luokan-, kotitalous- ja käsityönopettajakoulutuksesta sekä matemaattisten aineiden opettajankoulutuksesta.

Opintojaksolla oli kontaktiopetusta yhteensä 20 tuntia, joiden aikana opiskelijat pääsivät perehtymään ruotsin opetukseen Suomessa mm. opetussuunnitelmatekstien sekä kouluvierailun kautta. Lisäksi opiskelijat tutustuivat pakopeleihin varhaisessa ruotsinopetuksessa, limittäiskieleilyyn, kielen eri osa-alueiden opettamiseen sekä luokahuonevuorovaikutukseen ruotsiksi. Lisäksi opiskelijat toteuttivat opintojaksolla erilaisia oppimistehtäviä (essee, video, opetustuokio) kurssin aihepiireihin liittyen ja syvensivät omaa osaamistaan varhaisen kieltenopetuksen eri teemoista.

Opintojaksolle valittiin tietoisesti monikielinen työskentelytapa, så att både svenska och finska användes vid undervisningen. Detta syntes i praktiken på så sätt att olika språk förekom i kursmaterialet och diorna, och de allmänna kursbeskrivningarna fanns både på svenska och finska. Lektioner hölls också på svenska och finska så att lärare använde olika språk, och studerandena uppmuntrades också använda sig av olika språk. Kurssin alussa sovittiin yhdessä opiskelijoiden kanssa, että myös kurssilla toteutettiin limittäiskieleilyn periaatetta: Kynnys ruotsin kielen käyttöön tehtiin matalaksi, ja opiskelijat ja opettajat käyttivät keskusteluissa sekä ruotsia että suomea. Opiskelijat suorittivat opintojakson oppimistehtävät pääasiassa suomeksi, mutta osa opiskelijoista käytti myös ruotsia joissakin tehtävissä.

Hur gick det till? Opiskelijoiden ja opettajien kokemuksia opintojaksolta

Opintojakson päätyttyä opiskelijoiden kokemuksia, toiveita ja palautteita kartoitettiin Forms-kyselyn avulla. Palautteiden perusteella opintojakso onnistui tavoitteessaan tuoda opiskelijoiden tietoisuuteen sen, että ”*varhainen kielten opiskelu on tärkeää*” (lainaus opiskelijan palautteesta). Opiskelijoiden palautteissa tärkeänä pidettiin myös sitä, että opintojakson aikana perehdyttiin muutoksiin ja määräyksiin ruotsin opintojen kulussa, jolloin opiskelijat saivat ajantasaisen ja kenties myös aiempaa laajemman kuvan ruotsin opiskelusta koulutusjärjestelmässämme. Ilahduttavasti opiskelijapalautteessa korostui opintojakson myötä avartunut näkemys siitä, kuinka kielet ovat kielten oppituntien lisäksi luonteva osa myös muuta toimintaa koulussa.

Etenkin muutokset ja määräykset ruotsin opintojen kulusta nykypäivänä. Itse aloitin ruotsin seitsemännellä luokalla ja aika paljon on siitä ruotsin opiskelumahdollisuudet muuttuneet. Sain paremman kokonaiskuvan ruotsin opintopolusta alakoulusta asti.

Opin paljon varhaisesta kielten opettamisesta ja oppimisesta. Koen, että tärkeintä oli oivallus siitä, että kielten opettamista voi tehdä paljon myös varsinaisten kielten oppituntien ulkopuolella.

Koska opintojaksoa toteutettiin vasta ensimmäistä kertaa, kehitettävääkin löytyy jatkoa ajatellen. Etenkin opintojakson tavoitteiden ja työtapojen selkiytyminen vahvistuneen ensimmäisen toteutuskerran myötä, jolloin kokonaisuus näyttäyty selkeämpänä sekä opettajille että opiskelijoille. Opiskelijapalautteen perusteella opintojakson monikielisessä toteutuksessa on jatkossa tärkeää entistä paremmin huomioida opiskelijoiden keskenään erilaiset kielitaidon tasot, niin että jokaisella on mahdollisuus ymmärtää ja seurata sisältöjä ja osallistua keskusteluun eri kielillä ja samalla kehittää omaa kielitaitoa edelleen. Etenkin ruotsinkielisiin osuuksiin tulee tarjota riittävästi tukea ymmärtämiseen, sillä muiden kuin ruotsin pääaineopiskelijoiden saattaa olla tottumattomina raskasta kuunnella pidempiä puheenvuoroja ruotsin kielellä.

Det kom ändå klart från studerandenas feedback att det finns ett riktigt behov av en liknande kurs. Studerandena har också reagerat på det faktumet att det inte finns till exempel obligatoriska kurser för blivande klasslärare om tidig språkundervisning eller språkundervisning överhuvudtaget. Samma upptäckt hade gjorts av Rossi m.fl. (2017) som skrev att lärarutbildningen inte ger blivande ämnes- och klasslärare (som båda har behörighet att undervisa i språk) tillräckliga färdigheter till tidig språkundervisning.

Tärkeä aihe! On mielestäni kummallista, että luokanopettajan koulutukseen ei kuulu pakollisena kurssina kielten opettamisen kurssia. Vieraiden kielten kurseja ovat ainoastaan akateemiset kielikurssit, jotka eivät anna eväitä kielten opettamiseen lapsille.

Hyödyllinen kurssi ja toivottavasti saa lisää osallistujia tulevaisuudessa!

Myös opintojaksoa opettavien opettajien näkökulmasta yksikkörajojen yli tehtävä yhteistyö opetuksen puitteissa on paitsi silmiä avaavaa ja opettavaista myös inspiroivaa ja ennen kaikkea tervetullutta (vrt. suositukset hyvistä käytänteistä ja yhteistyöstä aineenopettaja- ja luokanopettajakoulutuksen välillä, Rossi ym. 2017: 80). Varhaisen ruotsin opettamisen teemaan liittyen yhteistyö tarjoaa hyvän tilaisuuden sekä ruotsin kielen oppiaineen että opettajankoulutuksen edustajille kehittää opetuksen laatua ja varmistaa tavoitteiden yhtenevyys eri yksikköjen välillä kieltenopettajien koulutuksessa. Lisäksi myös opettajien kokemuksen mukaan on antoisaa päästä käsittelemään kielikasvatuksen periaatteita ja niiden toteuttamista monipuolisesti eri opettajankoulutusohjelmia edustavan opiskelijaryhmän kanssa.

Miten tästä eteenpäin? Framtidsvisioner för tidig svenskundervisning i lärarutbildningen

Myönteisten kokemustemme perusteella toivomme opintojaksolle pitkää jatkoa ja suurta kiinnostusta opiskelijoiden keskuudessa sekä omassa että myös muissa opettajankoulutusta tarjoavissa yksiköissä. Tätä kautta toivomme, että hyviä käytänteitä varhaiseen ruotsin opettamiseen saadaan osaksi opettajankoulutusta laajemminkin. Pidämme opintojaksoa tärkeänä keinona ja mahdollisuutena vaikuttaa siihen, että ruotsin aineenopettajat ja myös kieliä opettavat (luokan)opettajat saavat työkaluja varhaiseen opettamiseen sekä rohkeutta ja tukea ruotsin käyttöön. Lisäksi opintojakson keskeisenä antina on välittää eri alojen opettajaopiskelijoille positiivista asennetta ruotsin kieltä ja sen opiskelua kohtaan välitettäväksi eteenpäin sekä työyhteisössä että toki myös sen ulkopuolellakin.

Även om ämneslärare och klasslärare ofta nämns som de primära aktörerna för tidig svenskundervisning, har också andra lärare och vuxna en betydande roll i att stärka den positiva attityden mot språket och språkinläringen. Varje lärare är ju en språklärare enligt läroplanen (Utbildningsstyrelsen 2014: 28). Som det framgår av läroplanen för det andra inhemska språket ska språkundervisningen på lågstadiet ge ”goda möjligheter till glädje, lek och kreativitet”

(Utbildningsstyrelsen 2014: 197). Med hjälp av vår kurs i tidig svenskundervisning hoppas vi att vi kan ge våra studerande en möjlighet att ta del av denna glädje redan under lärarutbildningen och ännu sprida den vidare när de går över till arbetslivet.

Maria Kautonen, universitetslektor (språkpedagogik), Östra Finlands universitet

Ritva Kantelinen, professor i pedagogik (särskilt språkpedagogik), Östra Finlands universitet

Mari Kuusimäki, universitetslärare, Östra Finlands universitet

Jaana Kolu, biträdande professor (tenure track) och docent i sociolingvistik (i synnerhet två- och flerspråkighet), Östra Finlands universitet

Elna Hänninen, universitetslärare i svenska, Östra Finlands universitet

Källor / Lähteet

Hakola, O. (2017). Kelpoinen ja/vai pätevä? Aineenopettajat ja luokanopettajat alkavan B1-ruotsin opettajina. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 8(6). Saatavilla:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2017/kelpoinen-ja-vai-pateva-aineenopettajat-ja-luokanopettajat-alkavan-b1-ruotsin-opettajina>
(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2017/kelpoinen-ja-vai-pateva-aineenopettajat-ja-luokanopettajat-alkavan-b1-ruotsin-opettajina>)

Härmälä, M. & Marjanen, J. (2023). *B1-ruotsin oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2022*. Julkaisut 10:2023. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Opetushallitus (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
(https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf)

Rossi, P., Ainoa, A., Eloranta, O., Grandell, M., Lindberg, M., Pasanen, J., Sihvonen, A., Hakola, O. & Pirinen, T. (2017). *Kuka opettaa ruotsia?: Ruotsin kielen opettamiseen kelpoisuuden tuottavien koulutusten arviointi*. Julkaisut 14:2017. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

Skinnari, K. (2018). Kieltenopetusta varhennetaan – ollaanko kunnissa valmiita?. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(7). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2018/kieltenopetusta-varhennetaan-ollaanko-kunnissa-valmiita>

(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-joulukuu-2018/kieltenopetusta-varhennetaan-ollaanko-kunnissa-valmiita>)

Utbildningsstyrelsen (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*.

Föreskrifter och anvisningar 2014:96. Utbildningsstyrelsen.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna_for_laroplanen_for_den_grundlaggande_utbildningen_2014.pdf

(https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/grunderna_for_laroplanen_for_den_grundlaggande_utbildningen_2014.pdf)

Artikkeliin viittaaminen

Kautonen, M., Kantelinen, R., Kuusimäki, M., Kolu, J. & Hänninen, E. (2023). Varhaista ruotsinopetusta osaksi opettajankoulutusta – Tidig svenskundervisning i lärarutbildningen. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14(4). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2023/varhaista-ruotsinopetusta-osaksi-opettajankoulutusta-tidig-svenskundervisning-i-lararutbildningen> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2023/varhaista-ruotsinopetusta-osaksi-opettajankoulutusta-tidig-svenskundervisning-i-lararutbildningen>)